

NOC KOSTELŮ

a její využití pro prezentaci
památek sakrálního charakteru

Jitka Jonová (ed.)

Univerzita Palackého v Olomouci

NOC KOSTELŮ

a její využití pro prezentaci
památek sakrálního charakteru

Jitka Jonová (ed.)

Olomouc 2025

Metodika typu NmetS schválená Ministerstvem kultury
(osvědčení č. 308 Ministerstva kultury ČR, Odboru výzkumu a vývoje,
Č. j. MK 106667/2025 OVV, Sp. Zn. MK-S 12359/2022 OVV ze dne 8. 12. 2025)

Metodika je určena odborným pracovníkům církevních, státních i soukromých pamětových institucí, které se zabývají péčí o sakrální památky a jejich ochranou. Cílovými skupinami jsou pracoviště zaměřená na výzkum a dokumentaci sakrálních památek a jejich správci. V neposlední řadě se metodika obrací k široké odborné i laické veřejnosti, která se prezentací sakrálních památek věnuje systematicky či zájmově nebo má možnost ovlivňovat péči o sakrální památky, zpřístupňované rovněž v rámci Noci kostelů.

Metodika vznikla v rámci výzkumného projektu „Sakrální objekty: prezentace, péče a zhodnocení“ (DH23P03OVV069), financovaného z Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2023 až 2030 (NAKI III).

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občansko-právní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

Autoři textů:

Mgr. Lukáš Jambor, doc. PhDr. Jitka Jonová, Th.D., PhDr. Zdeněk Orlita, Ph.D., Mgr. Pavel Macura, Josef Mikulášek, Ph.D., PhDr. Aleš Naňák, Ph.D.,
Mgr. Jakub Novák, Ph.D., Mgr. Libor Štunc, ICLic. Jiří Zámečník,
Mgr. Helena Zápalková, Ph.D.

Odborní recenzenti:

PhDr. Eva Doležalová, Ph.D., doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D., DSc.

© Text:

Lukáš Jambor, Jitka Jonová, Zdeněk Orlita, Pavel Macura, Josef Mikulášek, Aleš Naňák, Jakub Novák, Libor Štunc, Jiří Zámečník, Helena Zápalková, 2025

© fotografie:

Petr Hofman, 2023, Alexander Müller, 2019, Tobias Müller, 2014, Člověk a víra – Robert Beníček, 2022, Ivana Bužková, 2023, Tomáš Cigánek, 2019, Radek Hanskut, 2024, Vojtěch Hlávka, 2019, Lucie Horníková, 2023, Bohuslav Kyslík, 2025, Pavel Langer, 2019, Dominik Novák, 2019, Petr Polanský, 2019, Zdeněk Poruba, 2024, 2025, Martina Řehořová, 2017, 2019, 2022, Radoslav Vnenčák, 2025, Muzeum umění Olomouc – Markéta Ondrušková, 2015, 2023

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2025

<https://doi.org/10.5507/cmtf.25.24467726>

ISBN 978-80-244-6772-6 (print)

ISBN 978-80-244-6773-3 (online: iPDF)

Obsah

Úvod	8
1 Noc kostelů v českých zemích	12
1.1 Vznik Noci kostelů	12
2 Duchovní rozměr Noci kostelů	20
2.1 Noc kostelů jako součást (pre)evangelizace	20
2.2 Noc „živých“ kostelů	33
3 Zásady a právní rámec pořádání Noci kostelů	42
3.1 Ideové zásady akce Noci kostelů	42
3.2 Proces přihlášení do Noci kostelů	45
3.3 Noc kostelů a předpisy katolické církve	46
3.4 Noc kostelů a památková ochrana objektů	49
4 Doporučení pořadatelům Noci kostelů	53
4.1 Cílové skupiny návštěvníků	53
4.2 Příprava programu	57
4.3 Programová náplň Noci kostelů	57
4.4 Organizace	60
4.5 Bezpečnost	61
4.6 Vyhodnocení	62
4.7 Prezentace zaniklých sakrálních staveb	63
4.8 Noc kostelů a turismus	64

5 Příklady z praxe	66
5.1 Brandýs nad Labem – Stará Boleslav – Kolegiátní kapitula, farní správa	66
5.2 Novojičínsko – farnosti a paměťové instituce	67
5.3 Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc	70
5.4 Olomouc – zaniklé sakrální prostory	71
5.5 Zákolany – obecní samospráva	73
5.6 Praha – Strahovský klášter	74
5.7 Přerov – ekumenický rozměr Noci kostelů	76
5.8 Olomouc – Husův sbor	78
5.9 Postřehy návštěvnice Noci kostelů 2024	80
Závěr	83
Summary	85
Přílohy	87
A. Přehled ročníků Noci kostelů v České republice	87
B. Ukázky programů z Noci kostelů 2024	88
C. Pracovní list pro Noc kostelů ve Staré Boleslavi	89
Seznam pramenů a literatury	90
Tištěné zdroje	90
Online zdroje	91
Webové stránky	91

Katedrála sv. Václava v Olomouci

foto: Muzeum umění Olomouc, Markéta Ondrušková, 2015

Úvod

V českém prostředí dnes patří **Noc kostelů** mezi zavedené a veřejností vyhledávané každoroční akce. Jedná se o specifickou formu prezentace sakrálních objektů, která umožňuje široké veřejnosti nezávazné setkání s křesťanstvím v otevřeném a přístupném formátu. Akce je koncipována jako krátkodobá – soustředěná do jednoho večera a noci v roce – a nabízí širokou škálu způsobů prezentace, které lze přizpůsobit danému místu, tradici i cílové skupině.

Většina sakrálních památek byla v českých zemích po roce 1948 vnímána převážně jako historické nebo architektonické doklady minulosti, nikoli jako místa otevřená širší veřejnosti. Ideologicky motivované potlačení výzkumu i veřejné přítomnosti těchto památek vedlo často k jejich chátrání, zejména ve vysídlených oblastech, a v některých případech dokonce k jejich cílené likvidaci. Kostely byly považovány za prostory určené výhradně věřícím a přístup veřejnosti mimo bohoslužby byl často omezován.

Po roce 1989 došlo k výraznému obratu. Sakrální památky se začaly těšit obnovenému zájmu a díky iniciativám různých spolků i dobrovolníků se daří obnovovat i značně poškozené objekty. Mnohé z nich dnes opět slouží nejen liturgickým účelům, ale také kulturním, komunitním a vzdělávacím aktivitám.

Právě **Noc kostelů** významně přispívá k rostoucímu zájmu o sakrální dědictví – a to i o objekty, které nejsou chráněny podle zákona, nebo které již fyzicky neexistují a připomínají se pouze symbolicky. Akce má zároveň výrazně **ekumenický charakter¹ a funguje jako nízkoprahová forma evangelizace**. Je

---

¹ Noc kostelů je představením křesťanství a mohou se do ní zapojit se svými kostely křesťanské farnosti, řády, sbory nebo církevní obce; netýká se tedy židovských a muslimských obcí, které se tak přímo do Nocí kostelů nezapojují. V zahraničí, např. ve Vídni či v Německu, se můžeme setkat s tím, že se koná Dlouhá noc mešit či Dlouhá noc náboženství, kdy se otevírají modlitebny a posvátná místa i jiných náboženství. Srov. Damián NĚMEC, *Noc kostelů – pastorální odpověď na výzvy adhortace Ecclesia in Europa* (studie je v tisku), autorovi děkuji za laskavé poskytnutí rukopisu.

nevýdělečná, vstupy jsou bezplatné² a cílem je přijmout každého návštěvníka – bez ohledu na jeho vyznání či postoj. Noc kostelů se tak stává prostorem pro seznámení nejen se samotnými památkami, ale i s životem křesťanských komunit.

Ačkoliv metodika vychází převážně z prostředí katolické církve, je třeba připomenout, že významnou roli v prezentaci sakrálního dědictví hrají také církve nekatolické – evangelické, pravoslavné, Československá husitská a další křesťanská společenství. Jejich chrámy, modlitebny a sbory představují nejen architektonicky i historicky hodnotné stavby, ale také živá centra kulturního a společenského života obcí a měst. Vedle liturgického využití se v nich pravidelně konají koncerty, přednášky, výstavy či komunitní akce, které přispívají k utváření místní identity a posilují soudržnost obyvatel.

Specifikem těchto objektů bývá zpravidla jednodušší architektura a interiér odrážející teologické důrazy dané tradice, například na srozumitelnost slova, prostor pro společný zpěv nebo komunitní charakter shromáždění. Tyto odlišnosti obohacují celkový obraz křesťanského kulturního dědictví a nabízejí návštěvníkům možnost porozumět rozmanitosti duchovních tradic v českých zemích.

Metodické zásady zpřístupňování sakrálních objektů, odstraňování bariér a práce s návštěvníky lze uplatnit napříč konfesemi. V budoucnu by proto bylo žádoucí věnovat se prezentaci nekatolických objektů podrobněji a na širším vzorku příkladů, aby byla vyváženě zachycena pluralita církevního a kulturního života u nás.

Významnou roli hraje pestrost témat i forem, které mohou oslovit různé skupiny návštěvníků – od místních obyvatel přes turisty až po farníky hledající hlubší zážitek. Vedle klasických prohlídek se objevují také netradiční formy zapojení,

---

LANGE NACHT DER RELIGIONEN, „Lange nacht der Religionen“, <https://nachtderreligionen.de/> [cit. 2025-04-30].

WIEN.ORF.A: „Erste „Lange Nacht der Moscheen“ in Wien“, <https://wien.orf.at/v2/news/stories/2509893/> [zveřejněno 19.11.2011, cit. 2024-04-03].

BERLIN.DE – OFICIÁLNÍ PORTÁL HLAVNÍHO MĚSTA, „Die Lange Nacht der Moscheen“, <https://www.berlin.de/events/3205288-2229501-tag-der-offenen-moschee.html> [cit. 2025-04-30].

Vzhledem k tomu, že tato metodika je zaměřena na prezentaci sakrálních objektů v rámci Noci kostelů, nebude v ní prezentaci židovských a muslimských náboženských objektů věnována pozornost.

² Noc kostelů výslovně nemá za cíl finanční zisk, není spojena s komerčním aspektem. Prvoplánové komerční využití tedy není žádoucí. Případná propagace komerčních aktivit či sbírek nesmí budit dojem, že je příspěvek od návštěvníků při Noci kostelů požadován.

jako „Noc kostelů na kole“, nebo tematické programy zaměřené na přírodu, hudbu či umění.

Cílem této metodiky je **představit různé možnosti prezentace sakrálních památek v kontextu Noci kostelů** na vybraných příkladech dobré praxe. Noc kostelů se sice na odbornou prezentaci památek primárně nezaměřuje, ale právě její otevřenost a široký dosah z ní činí silný nástroj pro přiblížení sakrálního prostoru veřejnosti. Zároveň může sloužit jako podnět pro dlouhodobější formy zpřístupnění – ať už ve fyzické, obrazové či digitální podobě.

Metodika čerpá z praktických zkušeností historiků umění, duchovních, archeologů, pracovníků památkové péče i koordinátorů Noci kostelů. Je určena širokému spektru zájemců, od duchovních a členů farností přes zaměstnance paměťových institucí a pracovníky Národního památkového ústavu až po laické organizátory příležitostných akcí. Nepředstavuje odborný manuál pro specializovaná muzea, nýbrž praktický a srozumitelný návod pro každého, kdo se chce na přípravě Noci kostelů podílet.

Metodika reaguje na různorodost cílových skupin a podmínek, v nichž se akce odehrává. Z toho důvodu kombinuje obecné zásady prezentace s konkrétními příklady a doporučeními, jež si uživatelé mohou přizpůsobit vlastním možnostem. Důraz je kladen na **praktické využití metodiky**, která má být inspirací – jak pro farnosti, tak pro jednotlivce či spolky usilující o smysluplné zpřístupnění daného prostoru.

Text se zaměřuje výhradně na prezentaci sakrálních památek v rámci Noci kostelů. Neřeší obecná pravidla prezentace sakrálních objektů mimo tuto akci ani se podrobně nezabývá prezentací liturgického textilu, která již byla zpracována v samostatné metodice *Liturgický textil a způsoby jeho prezentace*.

Vlastní text metodiky je rozdělen do pěti částí:

- 1 Historie Noci kostelů** – přehled vývoje akce od jejího vzniku v Rakousku a Německu po zavedení v České republice a její proměny až do současnosti.
- 2 Duchovní rozměr akce** – zamyšlení se nad smyslem a posláním Noci kostelů v kontextu dnešní společnosti, církve a evangelizačního úsilí.
- 3 Organizační a právní východiska** – přehled základních principů, právních aspektů (kanonických i světských) a organizačních pravidel, která je nutné respektovat.

4. Metodická doporučení – praktické rady k přípravě, průběhu i vyhodnocení akce, včetně inspirativních návrhů a osvědčených postupů.

5. Příklady dobré praxe – konkrétní zkušenosti z realizovaných Nocí kostelů, které mohou posloužit jako inspirace.

Metodika je doplněna přílohami, které obsahující přehledy uskutečněných ročníků, ukázky programů a vybrané materiály využité při konkrétních realizacích.

Noc kostelů v roce 2022, Svatá Hora u Příbrami, poutní kostel Panny Marie

foto: Martina Řehořová (Člověk a víra)

1 Noc kostelů v českých zemích

Jitka Jonová

Noc kostelů nemá v České republice příliš dlouhou tradici. Tato aktivita vznikla v německy mluvících zemích a byla inspirována akcemi jako „Muzejní noc“ či „Noc v divadle“, které se začaly objevovat od počátku 90. let 20. století.

1.1 Vznik Noci kostelů³

První Noc kostelů se uskutečnila v Německu, kde se již od roku 1995 ve Frankfurtu nad Mohanem konala „Nacht der Kirchen“, při níž byly veřejnosti otevřeny katolické i evangelické kostely. Postupně se frankfurtským příkladem inspirovala další města a od roku 2001 probíhá tato akce pod názvem „Lange Nacht der Kirchen“.⁴

Bezprostředním vzorem pro české prostředí se stalo až rozšíření Noci kostelů v sousedním Rakousku. První oficiální Noc kostelů se zde uskutečnila dne 1. května 2005 a byla omezena pouze na Vídeň,⁵ nejednalo se však o úplnou novinku. O rok dříve proběhla Noc kostelů ve Vídni tak trochu neoficiálně a „neplánovaně“: Během městských misí tehdy jeden kostelník nechal otevřený kostel a zjistil, že lidé mají zájem o improvizovanou komentovanou prohlídku. V roce 2006 již byl k dispozici podpůrný tým na arcibiskupství, který pomáhal s propagací, výrobou tiskovin, komunikací s médii i školeními pro ty, kdo se podíleli na organizaci. Zájem veřejnosti o Noc kostelů tehdy prověřila konkurence v podobě mistrovství

---

³ K tématu počátku Noci kostelů v ČR a zkušeností z Rakouska děkuji za poskytnutí rozhovoru a konzultace Mgr. Zlatě Kepřové a P. ThLic. Petru Šikulovi.

⁴ Wolfgang PUSCHMANN, Wolfgang REINOLD und Insa BECKER-WOOK (Hrsg.), *Lange Nacht der Kirchen*, Hannover: Hora Verlag, 2007, s. 5nn.

⁵ Michaela SPERINGER et al., *Nachts in der Kirche: das Magazin zur Langen Nacht der Kirchen*, Vikariat Wien-Stadt, 2021, s. 4.

světa ve fotbale, probíhajícího v Německu. Přestože bylo kostelů otevřeno méně, celková návštěvnost zůstala nezměněna.

Ohlas myšlenky Noci kostelů vedl k postupnému rozšíření do řady evropských zemí, přičemž se obecně zdá, že Noc kostelů je „úspěšnější“ v zemích, kde katolictví není majoritní a kostely nejsou běžně přístupné. Například v Nizozemí se akce poprvé konala již v roce 2005, zatímco na Slovensku až roku 2011. Také v Itálii byla první Noc kostelů (La Lunga notte delle chiese) uspořádána teprve v roce 2015.⁶

Český přínos Noci kostelů nespočívá pouze v úspěšném zakořenění mezinárodní akce v domácím prostředí – z České republiky se akce šířila dál, zejména na Slovensko a později i v Estonsku.⁷

---

⁶ Do té doby byla pořádána Notte bianca, propojená spíš s Muzejní nocí.

⁷ S podporou Rakouska, a konkrétně díky osobnímu úsilí mons. Roberta Bezáka, se projekt začal šířit i do dalších zemí. V Estonsku získaly podnět k zapojení zejména řeholní sestry, které v Tartu provozují školu a zároveň spravují olomoucký penzion Tode a Ode. Právě sestry myšlenku představily estonskému biskupovi, jenž ji přijal. Postupně se iniciativa rozšířila, získala ekumenický charakter a byla převzata i pravoslavnými a protestantskými církvemi. Nejprve se ujala v Tartu a později i v Tallinnu.

Noc kostelů v roce 2019, Vídeň, kostel sv. Petra

foto: Alexander Müller

1.1.1 Noc kostelů v České republice pohledem prvních organizátorů⁸

Jak tomu obvykle bývá, u zrodu myšlenky začít pořádat Noc kostelů také v České republice stálo několik nadšenců. Ti první se našli v Brně a jejich inspirací se stala sousední vídeňská arcidiecéze. Noc kostelů začala být vnímána jako zajímavá pastorační příležitost. Nezávisle na tomto uvažování se již v roce 2006 objevila také nabídka ze strany muzeí zpřístupnit kostely v rámci Muzejní noci. Výzva byla dobře míněna, ale nesetkala se s kladným ohlasem – přestože i kostely uchovávají mnohdy řadu uměleckých děl, jejich poslání je jiné, a neměly by být proto vnímány stejně jako muzea či galerie.

Příběh české Noci kostelů se začal psát 1. června 2007, kdy se na vídeňskou Noc kostelů vydalo sedm lidí v čele s děkanem brněnského děkanátu, vedoucím

---

⁸ Srov. pozn. 3.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Noc kostelů a její využití pro prezentaci památek sakrálního charakteru.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.